

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК 37.015.31;339.137;378.14

Ю. В. Балашова

К. В. Рудніцька

Особливими ознаками розвитку сучасного соціально-економічного простору є орієнтація на вільний розвиток людини, на її конкурентоздатність, мобільність, інтелектуально-корпоративні якості [1].

Сучасна економічна система є системою відкритого типу, де здійснюється вільний рух товарів, інформації, грошей. В основі вільного руху – взаємодія суб'єктів ринкових відносин, активна участь у розвитку ринку, високий ступінь інтегрованості всіх складових соціально-економічної системи на локальному і глобальному рівнях. Вагомим чинником якісної взаємодії, а також діяльності суб'єктів ринкових відносин є мовна компетентність фахівців економічного профілю, що сприяє підвищенню ділової активності, забезпечує їх успішність. Це означає значне підвищення ролі нового компетентнісного підходу, історія становлення якого розпочалась у 70-х роках у США [2]. Компетентнісний підхід було запропоновано М. Хомським у 1965 році у Масачусетському університеті. Через ефективність компетентнісний підхід почав широко розповсюджуватися у багатьох розвинутих країнах світу. У різноманітних модифікаціях він застосовується в Австралії, Великобританії, Фінляндії, США, Канаді, Нідерландах та інших країнах. Результати аналізу наукових праць з проблеми компетентнісного підходу (А. Маркова [4], Л. Петровська [5], Р. Уайт [3], А. Хуторський [6]) надають змогу детально охарактеризувати його особливості і визначити перспективи застосування щодо формування мовної компетентності фахівців економічного профілю.

На сьогодні у психолого-педагогічних дослідженнях накопичено значний теоретичний та практичний досвід, який є підґрунтям для розробки педагогічної проблеми формування мовної компетентності фахівців

економічного профілю. Особливістю проблеми формування мовної компетентності фахівців економічного профілю є її економічний контекст, значна роль дисциплін економічного циклу. Тому метою статті є визначення сутності процесу формування мовної компетентності фахівців економічного профілю під час вивчення дисциплін економічного циклу.

Дослідник проблем перспективного розвитку Т. Росс стверджує: “В економіці, що швидко розвивається, підприємства остерігаються створювати робочі місця, на яких люди працюють упродовж життя. Дуже швидко застарівають “ноу-хау” найманих працівників. Зростає ненадійність робочих місць, оскільки все більше співробітників пов’язані з гнучкими, короткотривалими проектами та колективами, що необов’язково належать одній фірмі. Потрібною є наявність компетенцій. Для того, хто шукає роботу, це означає “стати універсальним працівником”, який має “портфель компетенцій”: він повинен мати різнобічні здібності, що ґрунтуються на власних талантах і пронизані оригінальною комбінацією практичного досвіду. Замість виконання завдання потрібною є здатність вирішувати проблеми. Співробітники стають більшою мірою квазісамостійними зі значною ринковою відповідальністю” [7].

Отже, на сучасному етапі розвитку соціально-економічної системи, компетентним вважають фахівця, який здатен отримати найкращий результат. Компетентність розглядається як системна, інтеграційна єдність, синтез інтелектуальних і навичкових складових (когнітивної та діяльнісної), особистісних характеристик (ціннісні орієнтації, здібності, риси характеру, готовність до здійснення діяльності тощо) і досвіду, що надає змогу людині використовувати свій потенціал, здійснювати складні культуровідповідні види діяльності, оперативно й успішно адаптуватися в суспільстві та професійній діяльності, яка постійно змінюється. Вона відображає не лише потенціал, що є у людини, і здатність його використовувати, але й породжує нові явища, якості життя і діяльності, надаючи людині можливість бути успішною. Компетенції виступають як складові компоненти професійної компетентності [8].

Аналіз сучасної теорії та практики застосування компетентнісного підходу щодо формування мовної компетентності фахівців економічного профілю надає змогу визначити суперечності між:

необхідністю подальшого впровадження загальноєвропейських стандартів щодо мовної компетентності фахівців економічного профілю і недостатньою розробленістю теоретико-методичних основ застосування компетентнісного підходу щодо формування мовної компетентності фахівців економічного профілю;

вимогами міжнародних стандартів щодо рівня мовної компетентності фахівців економічного профілю та недостатньою сформованістю відповідних механізмів упровадження цих стандартів у практику;

необхідністю підвищення престижності мовної компетентності фахівців економічного профілю і недостатньою розробленістю інструментарію для досягнення цієї мети в сучасних умовах.

Слід зазначити, що високий рівень мовної компетентності фахівців економічного профілю є обов'язковою умовою ефективної діяльності сучасних організацій та підприємств. Мовна компетентність фахівців економічного профілю є складною інтегративною якістю, що визначає високий рівень знання економічної термінології, здатність здійснювати аналітичну оцінку економічної інформації. Мовна компетентність фахівців економічного профілю фіксує цінність професійної діяльності як одного із шляхів особистісної самореалізації і саморозвитку. Таким чином, надзвичайно важливо сприяти підвищенню мовної компетентності фахівців економічного профілю через здійснення різноманітних аналітичних операцій з економічною термінологією під час навчальних занять з дисциплін економічного циклу.

Достатньо ефективним прикладом аналітичних операцій з економічною термінологією під час навчальних занять з економічних дисциплін є визначення базових та споріднених економічних понять з подальшим тлумаченням їх змісту. Цей зручний і дієвий інструментарій надає можливість значно підвищити рівень знання економічної термінології у майбутніх фахівців

економічного профілю. Подібні аналітичні вправи з економічною термінологією можуть застосовуватися як під час опрацювання навчального матеріалу дисциплін економічного циклу, так й інших гуманітарних дисциплін (наприклад, іноземні мови), які викладають майбутнім фахівцям економічного профілю.

Пропонуємо приклади аналітичних вправ з економічною термінологією.

Для кожної теми дисципліни економічного циклу формуємо економічний словничок майбутнього фахівця економічного профілю з базовими і спорідненими поняттями. Наприклад:

– поняття “банк”, яке визначають як фінансово-кредитну установу, що здійснює фінансове посередництво. Серед споріднених визначають такі поняття як: банк акціонерний, банк венчурний, банк іноземний, банк іпотечний, банк ощадний, банк розвитку, банк універсальний, банк уповноважений, а також банківська асоціація, банківська гарантія, банківський капітал, банківський кредит, банківський чек.

Викладач активізує пізнавальний інтерес тих, хто навчається, під час пошуку різних варіантів визначення поняття “банк” від великої фінансово-кредитної установи до фінансового посередника ринку. Кожна пропозиція обговорюється, здійснюються спроби пошуку споріднених понять та їх тлумачення. Викладач порівнює зміст різних визначень споріднених понять і пропонує навчальній групі створити економічний словничок теми з базовими та спорідненими поняттями у розділі під назвою “Банк”;

– поняття “безробіття”, що визначають як соціально-економічне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу. Серед споріднених визначають такі поняття як: вимушене безробіття, загальне безробіття, масове безробіття, природне безробіття, безробіття приховане, рівень безробіття, структурне безробіття, а також безробітний, тимчасово безробітний, постійно безробітний.

Викладач також активізує пізнавальний інтерес тих, хто навчається, під час пошуку різних варіантів визначення поняття “безробіття”. Кожна

пропозиція обговорюється, здійснюються спроби пошуку споріднених понять та їх тлумачення. Викладач порівнює зміст різних визначень споріднених понять і пропонує навчальній групі створити економічний словничок теми з базовими та спорідненими поняттями у розділі під назвою “Безробіття”;

– поняття “біржа”, що визначають як організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюють торгівлю цінними паперами, нерухомістю і гуртову торгівлю товарами. Серед споріднених визначають такі поняття як: біржа валютна, біржа праці, біржа товарна, біржа фондова, а також біржовий бум, біржове котирування, біржовий курс, біржовий маклер, біржові посередники, біржова рада, біржова торгівля, біржова угода, біржова ціна;

– поняття “валюта”, що визначають як грошову одиницю, яка використовується для вимірювання величини вартості товарів і послуг. Серед споріднених визначають такі поняття як: валюта іноземна, валюта конвертована, валюта платежу, а також валютна виручка, валютна інтервенція, валютна ліквідність, валютна монополія, валютна окупність, валютна система, валютне законодавство, валютний демпінг, валютний курс, валютний ринок, валютні операції, валютні обмеження, валютні резерви, валютні цінності;

– поняття “вартість”, що визначають як втілену й уречевлену в товарі суспільну працю та економічні відносини між суб’єктами господарської діяльності. Серед споріднених визначають такі поняття як: вартість альтернативна, вартість виробництва, вартість відновлення, вартість гранична, вартість додана, вартість життя, вартість збитків, вартість мінова, вартість товару, вартість цінних паперів, а також індекс вартості життя, модифікації вартості, теорії вартості;

– поняття “витрати”, яке визначають як виражені у грошовій формі витрати різних видів економічних ресурсів. Серед споріднених визначають такі поняття як: витрати адміністративні, витрати альтернативні, витрати валові, витрати виробництва, витрати внутрішні, витрати граничні, витрати допустимі, витрати економічні, витрати експортні, витрати загальні, витрати збуту, витрати змінні, витрати інвестиційні, витрати калькуляційні, витрати обігу,

витрати переливу, витрати споживання, витрати сукупні, витрати факторні, а також, витратний бюджет, витратна діяльність;

– поняття “гроші”, що визначають як особливий товар, який є загальним еквівалентом при обміні товарів. Серед споріднених визначають такі поняття як: гроші депозитні, гроші електронні, гроші кредитні, гроші паперові, гроші світові, гроші конвертовані, гроші неконвертовані, гроші повноцінні, гроші неповноцінні, а також грошова база, грошова гіпотеза, грошова ілюзія, грошова маса, грошова одиниця, грошова рента, грошова система, грошовий капітал, грошовий контроль, грошовий мультиплікатор, грошовий обіг, грошовий потік, грошовий ринок, грошові агрегати, грошові знаки, грошові реформи;

– поняття “економіка”, що визначають як найважливішу сферу суспільних відносин щодо виробництва, розподілу, обміну і споживання результатів людської діяльності, а також їх ефективного використання. Серед споріднених визначають такі поняття як: економіка дефіцитна, економіка закрита, економіка змішана, економіка знань, економіка інформаційна, економіка латентна, економіка міжнародна, економіка народна, економіка освіти, економіка підприємства, економіка праці, економіка ринкова, економіка статична, економіка торгівлі, а також економікс, економічна безпека, економічна незалежність, економічна деградація, економічна демократія, економічна діяльність, економічна допомога, економічна інформація, економічна кібернетика, економічна культура, економічна модель, економічна безпека, економічна політика, економічна рівновага, економічна свобода, економічна система, економічна статистика, економічне зростання, економічне стимулювання, економічний аналіз, економічний потенціал, економічний розвиток, економічний цикл, економічні відносини, економічні категорії, економічні ресурси, економічні реформи, економія;

– поняття “інфляція”, яке визначають як стійке знецінення грошей з одночасним підвищенням цін. Серед споріднених визначають такі поняття як: інфляція витрат, інфляція імпортована, інфляція кредитна, інфляція очікувана, інфляція прихована, інфляція соціальна, а також інфляційна асиметрія,

інфляційна безпека, інфляційне очікування, інфляційний курс, інфляційний розрив, інфляційні застереження.

Практичне опрацювання матеріалу потемного словничка базових та споріднених понять дисциплін економічного циклу надало можливість значно підвищити мовну компетентність фахівців економічного профілю, що підтвердило практичну цінність аналітичних вправ з економічною термінологією у такій формі.

Отже, підґрунтям формування високого рівня мовної компетентності фахівців економічного профілю є усвідомлення значущості мовного компоненту професійної діяльності фахівців економічного профілю, сприяння розвитку цього компоненту, зусилля щодо практичного застосування економічної інформації під час навчальних занять.

Перспективним напрямком подальших досліджень щодо підвищення рівня мовної компетентності фахівців економічного профілю є розробка аналітичного інструментарію (тематичних словників базових і споріднених понять) з інших дисциплін гуманітарного циклу, а також адаптація аналітичних вправ для фахівців інших профілів.

Список використаної літератури

1. Андрущенко, В. П. Модернізація вищої освіти: проблеми теорії, методології, практики / В. П. Андрущенко // Університетська освіта України XXI століття: проблеми, перспективи, тенденції розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 27–29 трав. 2000 р.). – Х., 2000. – С. 8–17.

2. Красюк, Ю. Умови та етапи впровадження нових інформаційних технологій у процес навчання інформатики ВНЗ / Ю. Красюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – К. ; Вінниця : ДОВ Вінниця, 2000. – С. 385–388.

3. White, R. W. Motivation reconsidered: The concept of competence / R. W. White // Psychological review. – 1959. – №66. – P. 23–34.

4. Маркова, А. К. Психологія професіоналізму / А. К. Маркова. – М. : Знання, 1996. – 312 с.

5. Петровская, Л. А. Компетентность в общении / Л. А. Петровская. – М., 1989. – 137 с.
6. Хуторский, А. В. Практикум по дидактике и методикам обучения / А. В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2004. – 541 с.
7. Roos, T. G. Die Arbeitswelt im Jahre 2020: Was bedeutet sie für Bildung / T. G. Roos // Liecht geändert für Thurgauer Zeitung. – 2002. – 18 Juni. – S. 28–31.
8. Луценко, Л. И. Компетентностная модель повышения квалификации директора школы / Л. И. Луценко // Педагогика. – 2005. – №3. – С. 61–68.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Полюк В. С.